

190115

Nattskärra 2018 Slutrapport

Säsongen 2018 blev den hittills bästa med 21 fångade fåglar, 13 hanar resp 8 honor, varav 4 var kontroller av tidigare märkta. Från 19 maj till 9 augusti var jag ute 33 nätter mellan kl 23 och 03. 12 nätter var alltså helt utan fångst, men vid samtliga tillfällen flög skärorna nära utan att gå i nätet. Häftigaste fågeln var en kontroll från 140719, som var min allra första märkta skärra från södra Ramsvik!

För att inte tråka ut er med mera statistik gör jag det enkelt för mig, genom att nedan klistra in ett tidningsurklipp från SvD 1962 som är riktigt bra och lättläst. Tyvärr vet jag inte vem författaren var. (Ni bör läsa texten på en dataskärm!)

Vi ses till våren,
Peder Kinberg

Stort gap behövs för att fånga insekter i mörkret!

Nattskärnan — den mystiska

Den mest fascinerande fågel av alla är nattskärnan. Den mest mystiska, den svåraste att följa och studera.

Man ser nattskärnan ganska ofta om sommarkvällen och i skymningen, hon svävar förbi på sina stora vingar, ljudlös, lätt som ett löv.

De två meningarna strider mot varann, tycks det. Ändå är de båda sanna. — Fågels nattliga liv, den löv- och barrliknande, fimfonstrade, gråbrungla fjäderdräkten, den egendomliga fjärrljuddande, surrande sången, liksom viskande, gör att många människor får en skymt av nattskärnan utan att någonsin kunna göra sig en tydlig bild av henne, så som de fordrar att kunna göra med talgöxar, gråsparvar och duvor vid sina fönster. Det hjälper inte stort att bära med sig en fågelhandbok, nattskärnan sveper fram över det torra gräset och mellan enbuskarna och är försvunnen i dunklet långt innan människögat hunnit fixera den smärta, snabba figuren. Vingarna klipper mjukt, den långa stjärten breddas ut som en solfjäder, något ljus på vingpetsarna glimtar till, det stora kupiga ögat blänker. Men jakttagarens blick vill följa en jämn bana med jämn acceleration, det vill inte nattskärnan, för att ett nattfly kastar upp ur gräset och skärnan öppnar sitt enorma gap och svänger snävt i förbifarten för att svälja flytet.

När nattskärnan om dagen ligger halvsovande på barrmarken eller på en sten måste man ha sett henne tidigare i den situationen för att ögat ska reagera för fågelns form. Färgen anknyter till markens och upplöser konturerna. Torra löv och skrumpna ormbunkar, granbränn. De ljusa och mörbruna ytterst fina och darriga strimmorna ser ut som bladnervor, de små fläckarna som ormbunks sporgömmen. Ändå är en nattskärna på närhåll och i dagsljus en av de vackraste fåglarna man kan se: de dämpade färgerna är rena och harmoniska, brunt och okra speglas ut mot grå och beige nyanser. Honan är lite dunklare i färgteckningen än hannen och i stället för de vita pennfläckarna på hansens stjärt och vingpetsar har hon små gulaktiga fläckar.

När nattskärnan ligger på en mossig sten, på skogsmarken eller utmed en låg grov trädgren, vanligen med huvudet lägre än stjärten, är det egentligen bara det stora, mörka blanka ögat som röjer henne när hon på några meters håll drar undan ögonlocket, strax innan de långa, smala vingarna slås ut och hon sömntigt sveper bort över skogsmarken för att snart åter slå ner och återgå till att spela barkbit.

På samma sätt röjs hon också natttid av sitt öga när hon som så ofta händer vilar på en vägg, ett fordon, bil eller motorcycle, närmar sig med strålkastarljus framför sig på vägen och nattskärnegat reflekterar rött ljus.

Nattfåglar är i många fall nyfikna och lite obesutsamma

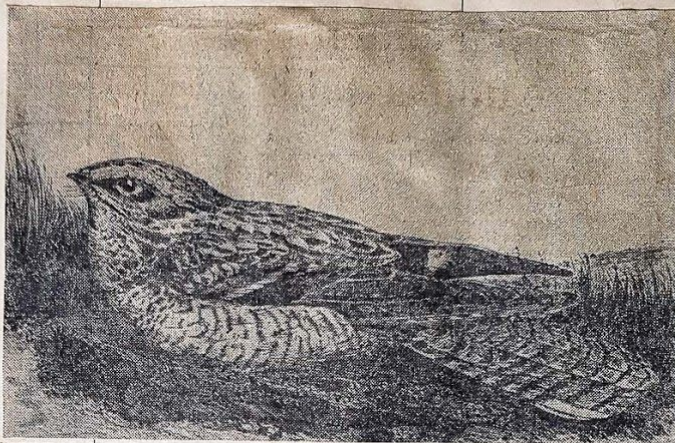
när de råkar i situationer som ligger utanför deras erfarenhet och ärvda reaktioner. Nattskärnor blir ganska ofta överkörda, mest är det väl ungfåglar. På Faro, just på vägen norr om kyrkan i en nordslutning, har jag tre år, tre eftersomrar i följd, funnit ihjälkända nattskärnor, 1961 i augusti en som till det yttre var nästan oskadad. Hon låg där vid vägen och vinden fladdrade med de mjuka dunen, annars var hon svår att upptäcka.

Den snabba motortrafiken är för övrigt den nya fågeldöden också för dagfåglar, de kommer på låg höjd flygande, kanske i motvind, utan att veta något om bilars höga färter, och får en plåhård törn med bruten nacke som följd.

Något brokiga äggen är i många fall färgade som bakvingens undersida på sandgräsfjärilen, som lever kring nattskärrans boplatser. Då fjärlen sitter i vilstillning syns undersidan av bakvingen. Äggen är förvånande ljusa mot marken, det förklaras av att deras ljushet vägleder nattskärrorna till boet i dunklet. Då en av fjärlarna ruvar skyddas äggen mot uppläckt av skärornas skyddande färg under dagar, ruvningen sköts av både hannen och honan under 18 dygn. Ungarna kläcks dunklade, de ligger stilla i "boet" till att börja med. De matas med skymningsinsekter: nattflyn och flygande skalbaggar. En andra kull läggs på en ny boplats innan den första är flygfärdig. Hannen över-

snålfalkarnas, endast tornfalkens stjärnlängd är nästan som nattskärans i proportion till kroppslängden. I skymningen kan man se skärnan komma glidflygande, men när hon börjar kasta efter flygfån är ingen honne lik. Det egendomliga, nästan näbblösa och ganska stora huvudet är mycket karakteristiskt. Halsen är kort. Det vidöppna gapet gör hela huvudet till en sorts tratt med mynningen framåt. Det är stora skalbaggar och fjärlar hon slukar. Då hon har ungar bär hon insekterna i näbben under flykten till boet.

När en nattskärna flyger upp från marken har hon inte så stor nytta av sina små, låga fötter med alla fyra tårna framåtriktade, kan knappast göra någon kraftigare av-

När nattskärnan i maj anländer från vinteruppehållsorten i Sydafrika hör man snart hansens märkvärdiga, spinnande sång. Den kan om kvällen eller i den ljusa natten höras från ett hygge eller en skogsglesning, viskande, surrande som en avlägsen motor, som en oändlig ljudning på r. Den växlar mellan två svagt hörbara vokaler, som en övertön av omväxlande o och or: orrrrrrrrrrrr-rrrrrrrrrrrrrrrrrr... utan andningspaus; är kort och betyder inandning. Hannen flyger ibland upp från grenen eller marken, slår ihop vingarna över ryggen med klatschande smällar och långsamma, höga vingslag. Ser man honom då lyser de vita fläckarna på yttre stjärtpennorna och handpennorna som fosfor i skymningen. Honan ropar då det skarpa, nasala nattskärneropet: kruett, kruett! — Honan kan också spinna, men gör det endast kortvarigt och rätt sällan.

Nattskärrehan värper två ägg, marmorerade i gråbrunt och brunt på vit, gråvit eller grönvit botten, ibland också marmorerade i gråblått och leverbrunt med några svarta tvärsträck. De är alltså ljusa men ändå något skyddsfärgade på marken, där de läggs direkt på underlaget, på barrmarken eller bland ljungtuvar utan bobyggnad. Hannen tycks komma på boplatsen när han extatiskt faller till marken under lekflykten. Äggen värps i juni. De ljusa,

tar då värden av första ungvullen medan honan sköter andra kullen ensam.

Nattskärrans fångstredskap är gapet, inte som hos de flesta insektsfångande fåglar näbben. När hon gapar klyvs hela huvudet ända till bakom ögat, kring näbben växer långa borst, som en gles mustasch, vilka gör gapet än mer effektivt som fjärlshäv. Tornsvalan jagar på samma sätt, fast är oftast i mycket högre luftläger. Jaktflykten är som ugglornas ljudlös, pennor och täckfjädrar har mjuka kanter. Man kan se nattskärnan i märknära flykt kasta upp över blommande lindar i skymningen, svänga tätt kring grenarna, ibland står hon fladdrande stilla vid en grenspets. Så dyker hon iväg igen och är uppslukad av dunklet, efter att själv ha slukat åtskilligt. Mot den ljusa västerhimlen syns hon ibland i svart silhuett, kastande och girande efter flygfån; snart sänker hon sig åter bland buskars och stammars skuggor. Under kolmörka nätter jagar hon förstas inte, nattskärrans öga är visserligen ytterst känsligt men behöver dock något ljus. Hon jagar i skymning, kväll och tidig morgon.

Nattskärrans flyktbild är ibland något lik en liten falck, vingarnas spetsighet kan påminna om en skärförmig falkvinge, mest när nattskärrans vinge hålls svagt böjd, inte helt utbredd. Men stjärten är förhållandevis längre än

spark; fottypen gör mest nytta när skärnan ligger utmed en grov gren, då klorna hindrar henne att glida. Men de halvvuxna ungarna kan springa på marken riktigt bra innan de kan flyga. Då de väl börjat flyga, avstannar fötternas utveckling och går till och med tillbaka något.

Som flygfågeln påminner nattskärnan i sitt näringsfång om svalorna; de fångar också all sin föda i luften. Skärans manövrerande i dunklet är i sitt slag suveränt. Hennes ugglelika fjäderdräkt är skydd mot uppläckt om dagen, på boet eller i vila. Det förhållandevis mycket stora svärvaret ger henne en lätthet i luften; som är ett villkor för de praktfulla girarna och stigningarna under insektsjakten. Vid flytningen sträcker hon tvärs över Östersjön och Medelhavet och är på det hela taget suverän i luften i skydd av skymningen om kvällar och tidiga morgnar före soluppgången.

Nattskärrans vetenskapliga, latinska namn är Caprimulgus — det betyder getmjölkaren och kommer av en gammal uppfattning att nattskärnan oölvigen sög getmjölk. Man kan lätt föreställa sig att den spinnande skymningsfågeln eggat fantasin — hon gör det fortfarande.

